

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-263-0-48>

**LEGAL PERSONALITY OF INTERNATIONAL ORGANIZATIONS
(ON THE EXAMPLE OF THE INTERNATIONAL
MARITIME ORGANIZATION)**

**ПРАВОСУБ'ЄКТНІСТЬ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ
(НА ПРИКЛАДІ МІЖНАРОДНОЇ МОРСЬКОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ)**

Prots O. Ye.

*PhD in Law, Associate Professor,
Associate Professor at the Department
of History of Ukraine and Law
Drohobych Ivan Franko State
Pedagogical University
Drohobych, Ukraine*

Проць О. Є.

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри історії України та
правознавства
Дрогобицький державний
педагогічний університет
імені Івана Франка
м. Дрогобич, Україна*

Статус міжнародних організацій сьогодні привертає все більше уваги вітчизняних юристів, однак наразі серед них немає єдності у підходах до розуміння правосуб'єктності міжнародних організацій, хоч питання, пов'язані з їх діяльністю, з різних точок зору розглянуті у багатьох наукових роботах. Однак зростаюча роль міжнародної організації як механізму багатостороннього співробітництва між суб'єктами міжнародного права підтверджує актуальність теми дослідження.

Найперше зауважимо, що поняттям «міжнародна організація» можуть позначатися як міжнародні міжурядові, так і міжнародні неурядові організації: «і перші, і другі є особливими суб'єктами права, вони можуть брати участь тільки в тих правовідносинах, що визначені цілями і завданнями, заради яких вони створені, та відповідають статуту» [1].

У науці міжнародного права сформувався доволі повний перелік ознак міжнародної організації, серед яких варто виокремити: постійний характер діяльності; створення власних органів з визначеною компетенцією і порядком функціонування; наявність привілеїв та імунітетів, які забезпечують її нормальну діяльність. Крім того, Л. А. Луць указує на таку ознаку, як «наявність і автономних прав та обов'язків, і похідних від держав-учасниць» [2, с. 124]. На нашу думку, важливими ознаками міжнародної організації є також власна система

методів діяльності, а так само система зв'язків і співробітництво із суб'єктами міжнародного права – як іншими організаціями, так і окремими державами.

Невід'ємною ознакою кожної міжнародної організації сьогодні визнається наявність власної правосуб'єктності, під якою ми розуміємо похідну від держав (чи інших суб'єктів міжнародного права) здатність бути самостійним, структурно організованим і функціональним суб'єктом міжнародного права, закріплену її установчим актом. Вважаємо, що правосуб'єктність міжнародної організації характеризується певними особливостями. По-перше, вона не ототожнюється з правосуб'єктністю її засновників і членів, а, по-друге, має договірно-правовий характер, на противагу міжнародній правосуб'єктності держави, що ґрунтується на суверенитеті останньої.

Зазвичай правосуб'єктність міжнародної організації має функціональний характер, тобто визначається її цілями, завданнями та функціями, закріпленими в установчих документах. Це підтверджує, наприклад, Конвенція про Міжнародну морську організацію 1948 року в редакції 1982 року (далі – Конвенція) [3]. Як відомо, попервах була створена Міжурядова морська консультативна організація (InterGovernmental Maritime Consultative Organization, IMCO). 1982 року набуло чинності рішення про перетворення IMCO в Міжнародну морську організацію ((International Maritime Organization, IMO). Як слушно вважає О. С. Слюсар, «це була не проста зміна назви, а продумане логічне рішення, що випливало з необхідності підвищення значення цієї організації в розробці й імплементації норм міжнародного морського права» [4, с. 270]. Сьогодні IMO визнається «єдиною універсальною міжнародною організацією, відповідальною за вирішення всього спектру проблем міжнародного торговельного морського судноплавства за виключенням комерційних аспектів міжнародного перевезення та соціальних питань праці на морі» [5, с. 1].

Наведене вище твердження, вочевидь, є результатом ґрунтовного аналізу цілей Організації (ст. 1 Конвенції) та функцій, які виконує IMO для їх реалізації (ст. 2 Конвенції). У найбільш загальному вигляді ці функції полягають у: розробці та прийнятті конвенцій, угод та інших документів з питань морського судноплавства і запобігання забрудненню Світового океану; обговоренні актуальних проблем міжнародного судноплавства; поширенні інформації про новітні досягнення в техніці й управлінні навігацією та сприянні технічному співробітництву у цій сфері між країнами-членами та ін.

У дослідженні К. Л. Білляра ґрунтовно проаналізована правотворча функція Міжнародної морської організації, тобто її активна роль у правовому регулюванні міжнародного торговельного судноплавства [5]. Так, за період діяльності ІМО було прийнято більше трьох десятків міжнародних конвенцій і велика кількість протоколів та доповнень до них, що головню стосуються безпеки на морі; запобігання забрудненню Світового океану і боротьби з ним.

Зі свого боку, О. В. Костира вказує, що «ІМО не залишає поза своєю увагою і такі питання, як сприяння міжнародному морському судноплавству, протидія піратству і тероризму, незаконна міграція, нелегальне перевезення контрабанди і наркотиків на морських судах» [6, с. 99]. Варто додати, що важливе місце у системі джерел міжнародного морського права займають і такі акти ІМО, як резолюції та додатки до них у формі кодексів, регламентів, рекомендацій, уніфікованих тлумачень та ін.

Сьогодні до ІМО входять 172 держави, серед яких і Україна (з 1994 р. [7]). За період свого членства Українська держава Україна стала учасницею 19 базових конвенцій (угод) та багатьох інших актів, взявши на себе зобов'язання щодо відповідності національного законодавства з питань торговельного мореплавства тим нормам і стандартам, які прийняті за участі або під егідою ІМО. Належне виконання Україною як державою порту, державою прапору та прибережною державою міжнародних зобов'язань у сфері безпеки судноплавства підтвердив аудит ІМО, який проходив в Україні 11–18 червня 2018 року. За словами Володимира Омеляна (міністр інфраструктури України у той час – *О. П.*), «незважаючи на певні зауваження за підсумками аудиту, серед понад 50 країн, які теж проходили аудит ІМО, результат України можна вважати зразковим. Це однозначно успіх не тільки морської галузі, а й України загалом» [9]. Дійсно, позитивна оцінка Міжнародної морської організації підтверджує статус України як морської держави, «що визначає важливу роль морського транспорту в розбудові її економічної незалежності» [4, с. 269].

Зі свого боку, ІМО оперативню реагує на проблеми України, зокрема, на надзвичайній сесії її Ради (С/ES.35) 10–11 березня 2022 року розглядалося питання впливу на судноплавство та моряків ситуації в Чорному та Азовському морях, зумовленої російською агресією; за участі ІМО 27 липня 2022 року у Стамбулі відкрився Спільний координаційний центр для сприяння безпечному експорту комерційних продуктів харчування та добрив з українських портів [9].

Отже, проведене дослідження підтвердило функціональний характер правосуб'єктності Міжнародної морської організації, діяльність якої спрямована на врегулювання важливих питань міжнародного торговельного судноплавства та ризиків забруднення морського середовища. Участь у Міжнародній морській організації та міжнародне співробітництво в її рамках для України є надзвичайно важливими напрямками її зовнішньої політики.

Література:

1. Чевичалова Ж. В. Міжнародні організації як суб'єкти міжнародного приватного права. Теорія і практика правознавства. 2014. Вип. 2(6). URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/tipp_2014_2_52.
2. Луць Л. А. Міждержавна правова система: загальнотеоретичні та міжнародно-правові аспекти. Вісник Львівського університету. Сер. Міжнародні відносини. 2001. Вип. 5. С. 122–128.
3. Конвенція про Міжнародну морську організацію 1948 року в редакції 1982 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_219#top.
4. Слюсар О. С. Членство в Міжнародній морській організації як фактор інтенсифікації розвитку торговельного мореплавства України. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2013. Серія ПРАВО. Випуск 23. Частина I. Том 1. С. 269–272.
5. Білляр К. Л. Особливості правотворчої функції Міжнародної морської організації (ІМО) : автореф. дис. ... канд. юр. наук : 12.00.11. Київ, 2016. 27 с.
6. Костира О. В. Роль міжнародної морської організації в кодифікації міжнародного морського права. Держава та регіони. Серія: Право. 2020. № 4(70). С. 95–100.
7. Про прийняття Конвенції про Міжнародну морську організацію 1948 року в редакції 1982 року: постанова Верховної Ради України від 04.02.1994 № 3938-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3938-12#Text>.
8. Україна успішно пройшла аудит ІМО, – Володимир Омелян – Міністерство інфраструктури України, опубліковано 18.06.2018 / Урядовий портал. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/ukrayina-uspishno-projshla-audit-imo-volodimir-omelyan>.
9. Основи функціонування Міжнародної морської організації та її значення для збереження морського середовища України: аналітична записка. URL: <http://epl.org.ua/wp-content/uploads/2022/08/IMO0208.pdf>.